

3. Hońdo Leszek. Hebrajska epigrafika nagrobkowa w Polsce. Kraków, 2014. 264 s.

4. Klimowicz Teresa, Sygowski Paweł, Tarajko Monika, Trzeciński Andrzej. Cmentarze żydowskie. Podręcznik dobrych praktyk w ochronie dziedzictwa lokalnego. Lublin, 2018. 213 s.

УДК 069.42:908(477.25)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-414-9-76>

Яшна О. С.

ORCID: 0000-0002-6431-7539

*кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник*

*Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»
м. Київ, Україна*

ПАРОХЕТ З ФОНДІВ НЗ “КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА”

Ключові слова: НЗ “Києво-Печерська лавра”, тканини, парохет, капорет.

У фондах НЗ “Києво-Печерська лавра” міститься певна кількість предметів, які можна інтерпретувати як юдейські. Більшість із них потрапили до колекції відділу культур Всеукраїнського музейного городка у 20–30-ті рр. ХХ ст. На цей момент колекція основного фонду зберігання “Тканини” налічує 15 одиниць юдейських речей¹. Серед них парохети, тора мантл, хупа, таліт, тфілін, кіпи.

Мета цієї роботи – ввести до наукового обігу один із трьох парохетів з фондів заповідника задля подальшого аналізу всієї колекції юдейських тканин.

Парохет – завіса, що закриває зовні дверцята Арон га-Кодеш, який розташований біля східної стіни в молитовному залі синагоги. У багатьох сефардських громадах парохет вішається всередині ковчега або його немає. Завіса зазвичай багато розшита (часто в декорі використовується зображення левів або оленів, що підтримують корону). У верхній частині завіса прикрита фестончатим ламбрекеном (капорет),

¹ Висловлюю подяку співробітникам фондів НЗ “Києво-Печерська лавра” за допомогу в дослідженні: І. О. Мартинюк (головний зберігач), к. і. н. А. О. Титаренко (провідний науковий співробітник, зберігач фондів групи зберігання “Тканини”), Н. М. Батенко (зберігач фондів групи зберігання “Архів”).

або капорет є частиною парохету, тобто зшитий з ним. На ньому часто вишиті урочисті написи івритом [4, с. 830; 3, с. 303; 8].

Парохет в ашкеназійських общин має символічне значення та є відсиланням до Храмової завіси, яка описана в книзі Вихід (Вихід 26:31–34; 27:9–17). Значення завіси та її символізм обговорювали й коментували філософи в різні часи. Парохет є декоративним елементом, що символізує Єрусалимський храм. У день жалоби та посту Дев'ятого Ава в пам'ять про знищення Першого та Другого храмів у синагогах ашкеназійських громад знімають парохет, у сефардських громадах Арон-га-Кодеш покривають чорною тканиною [5].

Капорет, який став декоративно-прикладним елементом парохету тільки у XVII ст. [5], символізує кришку Ковчега Заповіту (Вихід 25:17):

וַעֲשִׂיתָ כִּפְתֹּרֶת זָהָב טְהוֹר אֲמָתִים וְחָצִי אַרְבֵּה וְאֵמָה וְחָצִי רִחְבָּה:

You shall make a **cover** of pure gold, two and a half cubits long and a cubit and a half wide [9].

І зробиш віко зі щирого золота, два лікті й пів довжина його, і лікоть і пів ширина його [1].

У фондах НЗ “Києво-Печерська лавра” зберігається парохет (рис. 1), вилучений за актом передачі з Гражданської синагоги в Києві (29.10.1926, ч. 1) до відділу культів Всеукраїнського музейного городка [6, арк. 403; 7]. Парохет із пришитим до нього капоретом з парчевої тканини зі сріблястими та золотистими смугами має розмір 128×156 см. Усе шиття на виробі прикрашено лелітками. З обох боків парохет облямовано коричневим сатином. Навколо всього виробу містяться позументові торочки, вгорі – короткі, внизу – довші. Нашиті та наліплені прикраси в багатьох місцях обірвано, і бракує їхніх частин. Підшивка виробу зроблена з білого колєнкору. На капореті містяться 4 фольговані восьмикутні зірки, а над ними напис івритом, частину літер якого втрачено. Але, незважаючи на це, його вдається інтерпретувати (Вихід 25:21):

וְנָתַתָּ אֶת הַכִּפְתֹּרֶת עַל הָאָרֹן מִלְּמַעְלָה²

Place the cover on top of the Ark... [10]

І покладеш те віко згори на ковчега... [1]

По чотирьох краях парохету розташовано 18 фольгованих зірок (одна майже не збереглася). У центрі – скрижалі Завіту з написаними на них початками 10 заповідей (4-та заповідь не збереглася, у деяких бракує окремих літер та слів). Над скрижальями – фольгована корона. Внизу розташована шестикутна зірка, схожа на рослину.

Над короною у формі арки міститься напис:

נִדְבַת חַיִּי שְׂרָה בַר יַעֲקֹב קְאִטְיִנְאֲנִסְקִי

Дар Хаї Сарі доньки Якова Катинанського

² Літери פַּר у слові הַכִּפְתֹּרֶת та подальший עַל на виробі не збереглися.

Вилучення парохету, найімовірніше, було пов'язано із самим початком антирелігійної кампанії 20-х – початку 30-х років ХХ ст., яка врешті-решт закінчилася закриттям багатьох культових споруд, зокрема й синагог по всій УСРС [2]. Їхнє майно впродовж цього часу передавалося до музеїв. Тільки за цим актом від 29.10.1926 року було вилучено 17 одиниць тканин (парохети, капорети, тора мантл) з різних синагог Києва (Тальновської, Макарівської, Кнесіс Ізраель, Ремісничої та Гражданської). З цього акта, окрім парохету, у колекції НЗ “Києво-Печерська лавра” залишився ще 1 предмет [6, арк. 401–404].

Література:

1. Вихід 25:17, 25 // Біблія в перекладі Івана Огієнка [Електронний ресурс]. URL: https://www.truechristianity.info/ua/bible/exodus_ua.php
2. Жолоб М. П. Ліквідація етнічних релігійних громад підрадянської України наприкінці 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст. // Гілея : науковий вісник. 2013. Вип. 79. С. 36–40.
3. Котляр Є., Сусак В. Єврейське мистецтво: традиція і Новий час // Нариси з історії та культури євреїв України. К. : Дух і Літера, 2009. С. 300–329.
4. Краткая еврейская энциклопедия: в 10 т. / гл. ред. Ицхак Орен (Надель). Иерусалим: Общ-во по исслед. еврей. общин: Центр по исслед. и документации восточноевроп. еврейства: Еврей. ун-т в Иерусалиме, 1975–2001. Т. 7.
5. Левкович Н. Я. Художні тканини в оздобленні Арон-га-Кодеш Східної Галичини ХVІІІ – першої третини ХХ ст. // Парадигма пізнання: гуманітарні питання [Електронний ресурс]. URL: <https://naukajournal.org/index.php/Paradigm/article/view/482>
6. НЗ “Києво-Печерська лавра”, відділ науково-фондової роботи, група зберігання “Архів”, НДФ-А 135, арк. 401–404.
7. НЗ “Києво-Печерська лавра”, відділ науково-фондової роботи, група зберігання “Тканини”, інвентарний номер 4227.
8. Обрядовые предметы // Электронная еврейская энциклопедия [Електронний ресурс]. URL: <https://eleven.co.il/judaism/rites-and-customs/13029/>
9. Exodus 25:17 // The Contemporary Torah, JPS, 2006. URL: <https://www.sefaria.org/Exodus.25.17?lang=bi&with=all&lang2=en>
10. Exodus 25:21 // The Contemporary Torah, JPS, 2006. URL: https://www.sefaria.org/Exodus.25.21?vhe=Tanach_with_Ta%27amei_Ham_ikra&lang=bi&aliyot=0

**Рис. 1. Парохет із фондів НЗ «Києво-Печерська лавра»
(інв. ном. КПЛ-Т 4227)**